BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Barbu
DELAVRANCEA

ÎNTRE VIS ȘI VIAȚĂ

LITERA

biblioteca școlarului

Barbu
DELAVRANCEA

ÎNTRE VIS ŞI VIAŢĂ
Proză Literară

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

APRECIERI

Delavrancea este,]n literatura noastr[, creatorul poemei]n proz[, pe care o intercaleaz[necontenit]n povestirile sale, mai ales]n acele ale unei prime epoci (...)

Delavrancea a r[mas mai tot timpul un autor reflexiv. Nu numai in *Lini=te*, unde enigmaticul medic poveste=te lupta sa sf[r`m[toare cu moartea care ]i r[pise fiin\ele iubite =i cu =tiin\a care nu-l putuse ajuta, dar =i ]n nuvele de tip realist, ca *Zobie*, unde ne este descris[ figura unui idiot, prin a c[rui noapte ad`nc[sc`nteiaz[ lumina iubirii, povestirea faptelor este precedat[ de cuget[rile sugerate de splendoarea =i bog[\ia naturii prin care cote=te c[rarea nefericitului (...) Reflexivitatea eminescian[ ]=i g[se=te astfel un continuator ]n Delavrancea, bucuros la orice popas s[ ne ]ncredin\eze g`ndurile min\ii sale fr[m`ntate de enigma lucrurilor.

Dar peste tot ce-i dase timpul s[u =i exemplul]nainta=ilor recen\i, Delavrancea r[m`ne el ]nsu=i prin mai multe ]nsu=iri ale imagina\iei sale =i printr-o seam[ de procedee ale realismului, pe care el le introduce mai ]nt`i]n proza noastr[. Darul s[u vizual, adeseori remarcat, este incontestabil. Compara\iile =i metaforele sale traduc o viziune totdeauna fraged[. (...) Delavrancea nu este astfel numai creatorul poemei]n proz[, dar =i ini\iatorul a=a-numitului stil colorat, bogat]n cuvinte pitore=ti,]n metafore =i imagini,]n tot ce poate s[lta relieful sensibil al expresiei: un stil care sub pana unora dintre scriitorii no=tri mai tineri datore=te, a=adar, at`ta exemplului =i precedentului s[u (...)

}n cele mai multe din nuvelele sale, chiar]n acele de tip realist, Delavrancea se reprezint[pe sine, nareaz[ ]mprejur[ri de-ale sale sau]ncarneaz[conflicte suflete=ti proprii. Fondul inspira\iei sale r[mâne deci liric, de=i mijloacele sunt adeseori acele ale analizei =i ale observa\iei obiective. Chiar când i se]ntâmpl[s[pun[ ]n picioare o figur[cu totul deosebit[de sine, el o face din punctul de vedere al valorific[rilor personale. }n *Sult[nica*,]n *Zobie*,]n *Milogul* participarea]nduio=at[a scriitorului la soarta eroilor s[i creeaz[atmosfera liric[a nara\iunii. }n *Domnul Vucea* meschin[ria abuziv[a institutorului de alt[dat[este resim\it[din unghiul propriei copil[rii care a avut s[sufere de pe urma ei. Poate o singur[dat[Delavrancea a ie=it din sine]nsu=i, construindu-=i povestirea din date exclusiv obiective, f[r[amestecul materi-

alelor furnizate de sentimentul =i aprecierea sa. }n acel moment Delavrancea =i-a scris capodopera: nuvela *Hagi-Tudose*. Caracterul eroului este construit din dialogul personagiilor care au de a face cu ei sau din vorbele =i faptele sale. De la *Alexandru L[pu=neanul* al lui C. Negruzzi nimeni nu mai aplicase cu aceea=i consecven\[norma impersonalit[\ii. Dar, spre deosebire de Negruzzi =i]n acord cu noua estetic[realist[, Delavrancea]=i vede personagiile]n atitudini individualizate, pe care le descrie cu minu\ie... Totu=i pictura lucrurilor nu cade]n minu\ie balzacian[. Omul =i conflictele lui domin[cu hot[râre]n *Hagi-Tudose*, care]n 1903, data când povestirea apare]n volum, reprezint[f[r[ ]ndoial[punctul cel mai]naintat al noului realism românesc.

TUDOR VIANU, *Arta prozatorilor rom`ni*, vol. I, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1966, p. 146, 147, 148, 149.

Urm[ri\i... personajele din schi\ele lui Delavrancea. Nu sunt ele atât de vii, atât de clar fixate,]ncât vi se imprim[ ]n minte pentru totdeauna? +i nu este oare acesta scopul pe care]l urm[re=te orice artist?

Iat[Sult[nica,]n simplitatea ei naiv[, cu mândria ei cast[, c[zând la cea dintâi adiere a iubirii. Urm[ri\i-o pân[ ]n momentul când, palid[ca o stafie =i sprijinit[pe-o ramur[de alun, urc[pieptul muscelului, p[r[sindu-=i vatra norocului =i a nenorocirii. }n jurul ei — tabloul atât de melancolic, aerul atât de deprimant, ca dup[o]nmormântare s[vâr=it[undeva departe,]n adâncul unei v[i... +i totu=i figura ei real[— o muribund[cu ochii frân\i, aruncând ultima privire spre satul din urma ei.

Tot atât de reali sunt acei bursieri =i studen\i universitari, reprezentan\i ai unei genera\ii lipsite de voin\[=i de energia faptelor. Pe ace=tia autorii]i studiaz[,]i disec[a=a-zicând anatomice=te, nu]ns[pentru a-i expune vederii publice, ci totdeauna comp[timindu-i =i tratându-i cu o oarecare iubire... El]=i deplânge eroii când se coboar[ ]n sufletul lor sau simte un dezgust pentru]mprejur[rile ce i-au creat. Pe ici, pe colo]i]mbrac[ ]n haina umorului, ca pe naivul din *Irinel*, pe domnul Vucea, tipul dasc[lului unei epoci disp[rute de curând, sau pe Hagi-Tudose, fenomenul de zgârcenie. E mai om cu oamenii, =i de aceea nu e nimic fals, ci totul sim\it]n personagiile lui, totul adev[rat.

ILARIE CHENDI, *Pagini de critic[*, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1969, p. 142—143.

}n nuvelistica lui Delavrancea, cer=etorii Zobie =i Milogul sunt]nf[\i=a\i ca victime ale dezumaniz[rii unei lumi lacome =i corupte. }ntrup`ndu-=i propriul protest social]n aceste personaje, Delavrancea contest[antiumana sentin\[a societ[\ii burgheze (...) Pentru caracterizarea unor asemenea tipuri,

pentru demascarea dezumaniz[rii burgheziei, Delavrancea a folosit cu m[iestrie procedeul contrastului romantic. Opozi\ia dintre lumin[=i]ntuneric, pe planul lumii sensibile =i al st[rilor suflete=ti, dintre frumuse\e =i ur`\enie, dintre bun[tate =i r[utate, constituie un mijloc deosebit de sugestiv pentru a pune]n lumin[ideea central[a celor dou[scrieri (...)

}n nuvelistic[, arta de investiga\ie a scriitorului se extinde =i asupra situa\iei intelectualit[\ii (...) De=i numeroasele elemente autobiografice din *Bursierul* =i *Domnul Vucea* sunt verificabile prin documente autentice, Delavrancea nu d[acestor scrieri tonalitatea subiectiv-liric[din alte amintiri. Chiar dac[se]nduio=eaz[=i regret[uneori “paradisul” pierdut al copil[riei, dominanta atitudinii scriitorului r[m`ne obiectivitatea, care face din *Domnul Vucea* una din piesele de rezisten\[ale operei lui Delavrancea (...)

Un loc aparte]n nuvelistica lui Delavrancea]l ocup[*Hagi-Tudose,* cea mai obiectiv[=i mai echilibrat[dintre scrierile sale.

}ntemeindu-se pe observa\ia realist[, scriitorul]=i individualizeaz[personajul,]ncadr`ndu-l ]n tablouri succesive, care cuprind cinematic aspectele caracteristice din via\a hagiului: ]n biseric[, ]n c`rciumi =i b[c[nii, apoi — retrospectiv — la =coal[,]n g[it[n[rie — f[c`nd apologia economiei —, ]n familia patronului =i, ]n sf`r=it, acas[: de Pa=ti, de Cr[ciun,]ntors din hagial`c, b[tr`n =i bolnav,]n ultimele clipe de via\[.

Prin acumulare =i condensare, Delavrancea precizeaz[=i ad`nce=te treptat tr[s[turile personajului s[u, p`n[ce tipul omului dezumanizat de patima pentru bani atinge propor\iile personajelor din tragediile antice (...)

Bunicul, Bunica, Sentino =i *Fanta-Cella* — sinteze artistice ale amintirilor din copil[rie sau din c[l[toriile scriitorului]n Italia — re\in aten\ia cercet[torului prin tiparele lor artistice deosebite de tot restul operei lui Delavrancea. Dup[*C`ntarea Rom`niei* de Alecu Russo, Delavrancea este primul scriitor rom`n care scrie poeme]n proz[reu=ite.

EMILIA +T. MILICESCU, *Studiu introductiv.* }n catea: Barbu Delavrancea, Opere, I, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1965, p. LXXXI, LXXXII — LXXXIII, XCI, XCIV.

Barbu Delavrancea... trece]n literatura rom`n[drept cel mai tipic reprezentant al naturalismului zolist (...)

}n 1893 Delavrancea f[cu s[apar[volumul *}ntre vis =i via\[,* nu mult deosebit de celelalte, cu o]nclinare aparte, poate sub]nr`urirea romanului lui Zola, *Le rêve* (1888), asupra mirajului oniric (“De la via\[la vis =i de la vis la via\[, o punte de argint pentru fantezia uman[“). Magia amintirii st[la

baza celor dou[compuneri]n stil manierist, *Bunicul* =i *Bunica*, ap[rute]n revista “Literatur[=i =tiin\[“ a lui Gherea, care le =i remarc[pentru ging[=ia sentimentelor. Pove=tile (*Palatul de cle=tar, Neghini\[, Poveste, Norocul dracului, Departe, departe*...) au atmosfer[feeric[sau terifiant[=i subiecte alegorice. Obsesia]mbog[\irii din *Norucul dracului* se]nrude=te cu patima eroului din nuvela lui Slavici *Comoara*. }n *Poveste* d[m de tema zbur[torului,]n *Departe, departe*... de motivul *Frumoasa din p[durea adormit[*. Ultima poveste, *St[p`nea odat[*..., (...), considerat[capodopera lui Delavrancea, a fost delicios parodiat[de Caragiale]n *D[d[mult, mai d[d[mult*...

AL. PIRU, *Istoria literaturii rom`ne*, Editura “Grai =i suflet — Cultura na\ional[“, Bucure=ti, 1994, p. 116, 117.

Temperament liric, asem[n[tor celor mai mul\i prozatori de origine muntean[, cu o]nclina\ie spre reverie asem[n[toare aceleia de mai t`rziu a lui Gala Galaction, facultatea dominant[ a lui B. Delavrancea e, at`t]n teatru c`t =i ]n proza narativ[, imagina\ia, o imagina\ie prodigioas[, activ[ ]n direc\ia pitorescului idilic, dar =i a insolitului monstruos, a patologicului. Predispus spre exagerare, scriitorul compune, de regul[, sau peisaje ]nc`nt[toare, traversate de f[pturi angelice, sau tablouri realiste bizare, unele de o rar[virulen\[naturalist[, con\in`nd cr`mpeie de via\[dintre cele mai dezolantate =i penibile. Titlul uneia dintre c[r\ile sale — *}ntre vis =i via\[* —]i rezum[viziunea artistic[. Vis, priveli=ti de eden, de o parte; realitatea oribil[, dezgust[toare, de alta. Un mediu eminamente sordid e cel din nuvela *Parazi\ii*,]n care, ca]n viitoarea proz[satiric[arghezian[, mi=un[tri=ori,]ntre\inu\i, avoca\i f[r[procese, dar cu mari venituri totu=i, ziari=ti “geniali” =i sterili, femei u=oare, storc[toare de bani de la mai mul\i “admiratori”]n acela=i timp, excrocate la r`ndul lor de canalii. Moduri ale degrad[rii umane sunt relevate =i ]n multe alte nuvele, inclusiv ]n *Sult[nica* =i *Trubadurul*, ale c[ror personaje titulare se definesc tocmai prin neacceptarea lumii ur`te din jur, sau]n *Hagi Tudose*, unde personajul]ncarneaz[, dimpotriv[, o teribil[patim[, avari\ia demen\ial[. Prozele al c[ror climat e “visul” (*Bunicul, Bunica, Odinioar[* etc.) refac o lume patriarhal[, cu b[tr`ni blajini, cu copii care zburd[ f[r[ griji pe c`mpuri, cu izvoare =i f`nt`ni, cu gr`ne, turme de vite, copaci umbro=i =i cu multe flori.

DUMITRU MICU, *Scurt[istorie a literaturii rom`ne*, vol. I, Editura Iriana, Bucure=ti, 1994, p. 320.